

વર્ષ-૧૩, અંક-૨, સંવત ૨૦૧૩ ફાગણ સુદ-૧,
પ્રસિધ્ધ તા. ૨૭-૦૨-૨૦૧૭, સોમવાર
છુટક નકલ રૂ. ૬-૦૦, વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૭૦-૦૦

Chetavni (GUJ) RNI No. GUJ GUJ / 2005 / 16095
Postal Regd. No. GAMC-1507/2015-2017 Valid up 31-Dec-2017
Posted at Ah'd PSO On 27th of Every Month
Licence to post without Prepayment No.
CPMG/GJ/129/2015-17 Valid upto 31-12-2017

જ્ય પરમાત્મા



ત્રયોડવતારાસ્તવ દર્શિતા નઃ શંકાસમાધાનમય પ્રદિધ્યમ્ ।
શ્રમસ્ય તે સ્યાત્ કિદત્ર મૂલ્યં, અતો ગુરો વલ્લભ કેવલં નુમઃ ॥

આપશ્રીના ત્રણે અવતારોનાં દર્શન કરાવી આપે અમારા
પ્રશ્નનું શંકાસમાધાન કર્યું, એ શ્રમનું મૂલ્ય કેટલું બધું હશે ? એ
મહાન શ્રમ કષ્ટ બદલ આપને કેવળ નમસ્કાર કરીએ છીએ.

લઘીયશિ સ્વપયશિ પ્રણવજ્ઞાનામુતામમ્ ।
સંપ્રાપ્ય તન્મહત્વં ચ ગુરવે સમવોયત ॥
પ્રસન્નોડત્ર ગુરુર્જાતઃ યસ્મિનસંસિદ્ધિસંક્રમમ્ ।
ચક્રે રમૂજિલાલઃ સઃ ગુરુર્મે વિજયી ભવેત્ ॥

જેમણે નાની ઉંમરમાં ઉત્તમ પ્રણવજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરી, તેનું
મહત્ત્વ સહગુરુ (વલ્લભ) ને જણાવ્યું. આથી પ્રસન્ન થયેલા
(સદ્ગુરુવલ્લભે) પોતાની સિદ્ધિ જેમને અર્પી તે રમુજીલાલ
ગુરુદેવ વિજયી થાવ.

(ગતાંગથી ચાલુ...)

જ્યારે મનુષ્યમાં તમોગુણ પ્રગટ થાય છે ત્યારે વ્યવહારિક સુખનો કે દુઃખનો કાંઈપણ અનુભવ ન થઈ શકે તેવો કેવળ કામ, ક્રોધ અને મોહગ્રસ્ત સ્વભાવ બની જાય છે. કેમકે કામ, ક્રોધ મોહથી મન અને ઈન્દ્રિયો વિષયો તરફ અતિ ત્વરિત ગતિથી દોડે છે અને સુખ મળવા છતાં તેમાં વિકારબુદ્ધિને લીધે દુઃખનો દાવાનળ અનુભવાય છે.

તેટલાજ માટે નીતિશાસ્ત્રકારોએ સત્ત્વગુણ પ્રધાન કથા-વાર્તાના પુસ્તકોનું શ્રવણ-મનન કરવા તથા તામસી આસુરી ગુણો ન પ્રગટ થાય તે માટે કુવિચાર આપનાર અથવા કામ, ક્રોધ, મોહાદિના માર્ગે દોરનારા વિકારી પુસ્તકોનું અધ્યયન નહિ કરવા જણાવેલું છે.

શ્રીમદ્ભાગવત એકાદશ સ્કંધ, અધ્યાય ૨૫માં ત્રણ ગુણોની વૃત્તિઓનું નિરૂપણ કરતાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે પુરુષપ્રવર ઉદ્ધવજી ! પ્રત્યેક વ્યક્તિમાં અલગ અલગ ગુણોનો પ્રકાશ હોય છે. એ કારણથી પ્રાણીઓના સ્વભાવમાં પણ ભેદ હોય છે.

માનસિક શાંતિ અને જિતેન્દ્રિયતા આદિ ગુણોથી સત્ત્વગુણી પુરૂષની, કામના આદિ ગુણોથી રજોગુણી પુરૂષની અને ક્રોધ, હિંસા આદિ ગુણોથી તમો ગુણી પુરૂષની પિછાણ થાય છે. નિષ્કામ બનીને પોતાના નિત્ય-નૈમિત્તિક કર્મોદ્વારા મારી આરાધના કરનાર સત્ત્વગુણી છે. સકામભાવ વડે પોતાના કર્મ દ્વારા મારૂ ભજન-પૂજન કરનાર રજોગુણી છે અને પોતાના શત્રુના મૃત્યુ વગેરે માટે મારૂ ભજનપૂજન કરે તે તમોગુણી છે.

જ્યારે ચિત્ત પ્રસન્ન હોય, ઈન્દ્રિયા શાંત હોય, દેહ નિર્ભય હોય અને મનમાં આસક્તિ ન હોય ત્યારે સત્ત્વગુણની વૃદ્ધિ સમજવી. સત્ત્વગુણ મારી પ્રાપ્તિ માટેનું સાધન છે. જ્યારે કામકરતાં કરતાં જીવની બુદ્ધિ ચંચળ, ઈન્દ્રિયો અસંતુષ્ટ, કર્મેન્દ્રિયો વિકારયુક્ત, મન ભ્રાંતિવાળું અને શરીર અસ્વસ્થ બની જાય ત્યારે સમજવું કે રજોગુણનું જોર વધતું જાય છે. જ્યારે ચિત્ત જ્ઞાનેન્દ્રિયદ્વારા શબ્દાદિ વિષયોને સાચી રીતે સમજવામાં અસમર્થ બને, મન સૂમસામ બને તથા અજ્ઞાન અને વિષાદની વૃદ્ધિ

થાય તો સમજવું કે તમોગુણનું જોર વધતું જાય છે.

જેનું મૃત્યુ સત્ત્વગુણોની વૃદ્ધિના સમયે થાય છે તેને સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ થાય છે. જેનું મૃત્યુ રજોગુણની વૃદ્ધિના સમયે થાય છે તેને મનુષ્યલોક મળે છે ને જેનું મરણ તમોગુણની વૃદ્ધિના સમયે થાય છે તેને નરકની પ્રાપ્તિ થાય છે. પરંતુ જે પુરૂષ ત્રિગુણાતીત બની જીવન્મુક્ત બન્યો છે તેને મારી પ્રાપ્તિ થાય છે. જ્યારે પોતાના ધર્મનું આચરણ મને સમર્પિત કરાય અથવા નિષ્કામભાવથી કર્મ કરાય ત્યારે સાધક સાત્ત્વિક બને છે. જે કર્મના અનુષ્ઠાનમાં કોઈક ફળની કામના રહે છે તે રાજસી હોય છે અને જે કર્મમાં કોઈને સતાવવાનો અથવા તેવા પ્રકારનો ભાવ રહે છે તે તામસિક હોય છે.

અનાસક્ત ભાવથી કર્મ કરનાર સાત્ત્વિક છે, રાગાન્ધ બની કર્મ કરનાર રાજસી છે ને પૂર્વાપર વિચાર કર્યા વિના કર્મ કરનાર તામસિક છે. તે સિવાય જે પુરૂષ કેવળ મારા જ શરણે રહી અહંકાર વિના કર્મ કરે છે તે નિર્ગુણકર્તા છે. આત્મજ્ઞાન વિષયક શ્રદ્ધા સાત્ત્વિક શ્રદ્ધા છે. કર્મ વિષયક શ્રદ્ધા રાજસી છે અને જે શ્રદ્ધા અધર્મમાં રહે છે તે તામસિક છે તથા મારી સેવામાં જે શ્રદ્ધા છે તે નિર્ગુણ શ્રદ્ધા છે. આરોગ્યદાયક, પવિત્ર અને અનાયાસ ભોજન સાત્ત્વિક છે. રસનેન્દ્રિયને રૂચિકર અને સ્વાદની દૃષ્ટિએ યુક્ત આહાર રાજસી છે અને દુઃખદાયી તેમજ અપવિત્ર આહાર તામસી છે. આત્મચિંતનથી પ્રાપ્ત થનાર સુખ સાત્ત્વિક છે. બહિર્મુખતાથી વિષયોથી પ્રાપ્ત થનાર સુખ રાજસી છે તથા અજ્ઞાન અને દીનતાથી પ્રાપ્ત થનાર સુખ તામસિક છે. જે સુખ મારાથી મળે છે તે તો ગુણાતીત અને અપ્રાકૃત છે.

છંદ

ઊંઠાં માં માયા ક્યાં સુધી, ક્યાં છે માયાતીત જુદા;
એટલું સમજવાથી, માયાને મુકાય છે.
તમો ગુણી રજો ગુણી, સત્ત્વગુણી તે ત્રિગુણી;
ચોથી તત્ત્વ ગુણી પણ, માયા સમજાય છે.
વિશ્વ ત્રિગુણી માયાનું, સગુણી તત્ત્વ માયાના;
તેથી માયાવશિષ્ટમાં, નામજ ગણાય છે.

સગુણ કહ્યા તે માયા, માટે માત્રા માયા માંડી;
તેથી ઊંચે બિંદુ તેણે, માયાતીત થાય છે. ૨

માયાનાં સ્થળ

તમો ગુણી માયા સ્થળ, ઉકારે આ લોક વિષે;
રજો ગુણી મકારમાં, સ્થળ સ્વર્ગ વાસમાં.
સત્ત્વ ગુણી અકારમાં, ઈશ્વર કોટીમાં સ્થળ;
તત્ત્વ ગુણી માત્રા વિષે, બીજા અવિનાશમાં.
કસ્તુરીની પોટલી તે, પેટીમાં મૂકી લે પાછી;
પણ વાસના રહે છે, તેજ તત્ત્વ કયાસમાં,
સગુણ સુધી છે માયા, માટે સર્વ માયા માયા;
માયાતીત પરમબિંદુ, વ્યાસની તપાસમાં. ૨
 (“વિજ્ઞાન વલ્લભ”માંથી)

ઈચ્છા યા અપેક્ષા યા વાસનાનો એક તત્ત્વનો તત્ત્વગુણી માયાનો મહાકારણ દેહ શ્રીવિશ્વેશ્વર નારાયણના અક્ષરધામમાંથી મળે છે અને મોક્ષગમન કરતી વેળા આ ધામમાંજ ઈચ્છા યા અપેક્ષા યા વાસનાનો એક તત્ત્વનો દેહ છોડવામાં આવે છે.

મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત અને અહંકારવાળો ચાર તત્ત્વનો સત્ત્વગુણી માયાનો કારણ દેહ ઈશ્વરકોટીના અકારધામમાંથી મળે છે અને મોક્ષગમન કરતી વેળા આ ધામમાંજ ચાર તત્ત્વોનો કારણ દેહ છોડવામાં આવે છે.

શબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રૂપ અને ગંધવાળો પાંચ તત્ત્વનો રજોગુણી માયાનો સૂક્ષ્મદેહ દેવ યા ઈશકોટીના મકારધામમાંથી મળે છે અને મોક્ષગમન કરતી વેળા આ ધામમાંજ પાંચ તત્ત્વોનો સૂક્ષ્મદેહ છોડવામાં આવે છે.

પંદર તત્ત્વનો (પંચ મહાભૂત, પાંચ કર્મેન્દ્રિય અને પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિય) તમોગુણી માયાનો સ્થૂલ દેહ જીવકોટીના ઉકારધામમાંથી મળે છે અને મૃત્યુ વખતે આ જગતમાંજ પંદર તત્ત્વોનો સ્થૂલ દેહ છોડવામાં આવે છે.

○○○○○

શિષ્ય :- કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ અને મત્સર, એ મનુષ્યના આંતર શત્રુઓના ગુણધર્મો જણાવવા કૃપા કરો.

ગુરુદેવ :- સૌથી પહેલાં કામના ગુણધર્મો સાંભળો.

કામ :- વિકારવાસનામાં આસક્ત રહી ગૃહસ્થાશ્રમ ભોગવવો, પરસ્ત્રીની ઈચ્છા-અપેક્ષા રાખવી, સ્ત્રીઓએ પરપુરુષની અપેક્ષા રાખવી, સ્વસ્ત્રી-પુરુષનો ત્યાગ કરી પરાયા સ્ત્રી-પુરુષ સાથે એકાંતમાં બેસવું, હાસ્ય-વિનોદ આદિ કરવાં; પરાયાને આકર્ષણ થાય તે રીતે વર્તવું, કોઈએ કોઈને પ્રલોભનો આપવા, કોઈએ કોઈને ભેટ-સોગાદો આપવી, કોઈએ કોઈને વિકારી પ્રેમ જાગે તેમ વર્તવું, સમજાવવું અને જેના સામે જોવાનો ન્યાય, નીતિ, વિવેક અને વહેવાર અનુસાર હક, અધિકાર નથી તથા જેને ભોગવવાનો અધિકાર નથી તેવા પરસ્ત્રી કે પરપુરુષ કે પરાયા વૈભવ લેવા-ભોગવવાની ઈચ્છા-આકાંક્ષા કરવી તે સર્વ કામાસક્તિના ગુણો છે.

દૃષ્ટાંત

હિરણ્યકશિપુના વંશમાં દૈત્ય નિકુમ્બના પુત્રો સુન્દ અને ઉપસુન્દ અત્યંત પરાક્રમી તથા ઉચ્છૃંખલ હતા. તેઓ પોતાના સમયમાં દૈત્યોના મુખીઓ હતો “એક પ્રાણ બે દેહ”ની કહેવત અનુસાર બન્નેમાં પરસ્પર અત્યંત પ્રેમ હતો. બન્નેની રૂચિ સમાન હતી, આચરણ અને અભિપ્રાય પણ સમાન હતા. તેઓ સાથેજ રહેતા, સાથેજ ખાતા અને સાથેજ ઉઠતા-બેસતા હતા. એક વિના બીજો ભાઈ કોઈપણ જગાએ જતો ન હતો. બન્ને પરસ્પર મધુર વાણી બોલતા હતા અને સદા એક બીજાને સુખ અને સંતોષ આપવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા.

અમર થવાની ઈચ્છાથી સુન્દ-ઉપસુન્દ બન્ને ભાઈઓએ એક સાથે ધોર તપ પ્રારંભ કર્યું. વિંધ્યાંચલ પર્વર પર જઈને વાયુભક્ષી તપ ચાલુ રાખ્યું. બંનેના શરીરો પર માટીના ઢેર જામી ગયા. આખરમાં તેઓ બેઉ પોતાના શરીરમાંથી માંસ કાપી કાપીને હવન કરવા લાગ્યા. છેવટે બેઉ ભાઈઓએ પોતાના પગના અંગૂઠા પર ઊભા રહી તપસ્યા શરૂ કરી.

તેઓના તપના બળથી દેવતાઓને ભય લાગ્યો અને તેમણે અનેક પ્રકારના

વિઘ્નો બેઉ દૈત્યોના તપમાં નાંખ્યા. પરંતુ સર્વ પ્રકારના પ્રલોભન, ભય અને છલ વ્યર્થ બન્યા. આખરમાં તેઓના તપથી સંતુષ્ટ બની બ્રહ્માજી ત્યાં પધાર્યા. બ્રહ્માજીએ બેઉને વરદાન માગવા કહ્યું. બેઉ ભાઈઓએ બ્રહ્માજીને દંડવત્ નમસ્કાર કરી કહ્યું કે, અમો બેઉ, માયાવી સર્વ અસ્ત્રોના જ્ઞાતા બની અમર બનીએ એવો આશીર્વાદ આપો. બ્રહ્માજીએ અમર બનાવવાની અરજનો સ્વીકાર ન કર્યો. આખરે બેઉએ વિચારી બ્રહ્માજીને કહ્યું કે જો આપશ્રી અમોને અમરત્વ ન આપી શકતા હો તો એવું વરદાન આપો કે અમો બેઉ ભાઈઓ એક બીજા સિવાય કોઈના હાથથી પરાજિત ન થઈએ અને મૃત્યુ ન પામીએ; તેમજ અમારું મરણ પરસ્પર એક બીજાના હાથથી થાય. બ્રહ્માજીએ કહ્યું :- તથાસ્તુ.

દૈત્યોને વરદાન આપી બ્રહ્માજી પોતાના લોકમાં ચાલી ગયા અને એ બેઉ દૈત્યો દૈત્યપુરીમાં આવી પહોંચ્યા. બેઉએ ત્રણે લોકનો વિજય કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. તેઓને વરદાન મળ્યું હોવાથી દેવતાઓએ તેમની સાથે લડવાનું સાહસ કર્યું નહિ. દેવતાઓ તો દૈત્યોના આક્રમણના સમાચાર સાંભળી સ્વર્ગ છોડી જ્યાં-ત્યાં ભાગી ગયા. બેઉ દૈત્યોએ યક્ષ, રાક્ષસ, નાગ આદિ સર્વ દૈત્યોને જીતી લીધા. ત્રિલોકવિજયી થવાથી બેઉ ભાઈઓએ પોતાના સેવકોને આજ્ઞા આપી કે કોઈ યજ્ઞ, પૂજન, વેદાધ્યયન ન કરવા પામે. જ્યાં આવા કામો થતાં હોય, તે નગરો ભસ્મ કરી દો. શોધી શોધીને ઋષિઓનો નાશ કરો.

સ્વભાવથીજ કૂર એવા દૈત્યોએ આવી આજ્ઞા મળવાથી બ્રાહ્મણોનો વધ કરવા ધૂમવા માંડ્યું. તેઓએ ઋષિઓના આશ્રમો જલાવી નાંખ્યા. પરિણામએ આવ્યું કે કેટલાએ તપસ્વીઓ અને ઋષિઓ તેઓના ભયથી પર્વતોની ગુફાઓમાં છુપાઈ ગયા. સમાજમાં વેદપાઠ તેમજ યજ્ઞ-પૂજન થતું સદંતર બંધ થઈ ગયું. ઈચ્છાનુસાર રૂપ ધરવાવાળા આ દૈત્યોએ કૂર સિંહ, વાઘ, સર્પ આદિના રૂપો ધારણ કરીને છુપાયેલા ઋષિઓનો પણ વિનાશ કરવા માંડ્યો. શાંતિનો કોઈ ઉપાય ન સૂઝવાથી ઋષિઓ બ્રહ્મલોકમાં બ્રહ્માજી પાસે પહોંચ્યા. તેજ વખતે દેવતાઓ પણ લોકપિતામહની સમીપ પોતાની વિપત્તિ સમજાવવા પહોંચી ગયા હતા.

દેવાતાઓ તથા ઋષિઓની વિપત્તિ સમજી લોકસૃષ્ટા બ્રહ્માજીએ બે ક્ષણ

વિચાર કરી, વિશ્વકર્માને બોલાવી એક અત્યંત સુંદર નારીના નિર્માણનો આદેશ દીધો. વિશ્વકર્માએ વિશ્વની સમસ્ત સુંદર વસ્તુઓનો સાર-ભાગ લઈ એક સ્ત્રીનું નિર્માણ કર્યું. આ નારીના શરીરમાં એક તલ રાખવા જેટલી જગા પણ એવી ન હતી કે જે અત્યંત આકર્ષક ન હોય; એટલા માટે બ્રહ્માજીએ તેણીનું નામ તિલોત્તમાં રાખ્યું. તે એટલી બધી સુંદર હતી કે સર્વ દેવતા અને લોકપાલ તેણીને જોઈ મોહિત થઈ ગયા.

તિલોત્તમાએ હાથ જોડી બ્રહ્માજીએ પૂછ્યું કે મારા માટે શું આજ્ઞા છે ? પિતામહ બ્રહ્માજીએ કહ્યું કે તું સુન્દ-ઉપસુન્દની સમીપ જા અને તેઓમાં પરસ્પર શત્રુતા ઉત્પન્ન થાય એવો પ્રયત્ન કર.

બ્રહ્માજીની આજ્ઞાનો તિલોત્તમાએ સ્વીકાર કર્યો. પિતામહને પ્રણામ કરી, દેવતાઓની પ્રદક્ષિણા કરી તેણીએ પ્રસ્થાન કર્યું. સુન્દ-ઉપસુન્દ પોતાના અનુચરોની સાથે આ સમયે વિંધ્યાચલના ઉપવનોમાં વિહાર કરી રહ્યા હતા. ત્યાં ભોગની સર્વ સામગ્રી એકત્ર હતી, બેઉ ભાઈઓ મદિરા પીને ઉત્તમ આસનો પર બેઠા હતા. સ્ત્રીઓ નૃત્ય કરી રહી હતી. ગાયકો નાના પ્રકારના વાજા વગાડી ગાઈ રહ્યા હતા. બહુ લોકો આ બેઉ ભાઈઓની સ્તુતિ કરી રહ્યા હતા. તિલોત્તમાં નદીને કિનારે ફૂલ ચૂંટતી ચૂંટતી ત્યાં પહોંચી ગઈ. તેણીને જોઈ બેઉ ભાઈઓ તેણી પર આસક્ત થઈ ગયા.

કામાસક્ત સુન્દ અને ઉપસુન્દ એકી સાથે ઉઠી ચિલોત્તમાની પાસે દોડી ગયા. સુન્દે તેણીનો ડાબો હાથ પકડ્યો અને ઉપસુન્દે તેણીનો જમણો હાથ પકડ્યો હતો. બેઉ જણાઓ તેણીને અનુનય કરવા લાગ્યા કે જેથી તેણી તેઓની પત્ની બની જાય.

તિલોત્તમાએ બેઉના તરફ કટાક્ષપૂર્વક જોઈ મશ્કરી કરી કહ્યું કે આપ બન્ને જણાઓ પહેલાં પરસ્પર નિર્ણય કરી લો કે હું બેમાંથી કોની સાથે લગ્ન કરું ?

એક નારીમાં આસક્તિના કારણે બેઉ ભાઈઓ પરસ્પરની મિત્રતા ભૂલી ગયા. બેઉમાંથી પ્રત્યેક ભાઈ સ્વયં આ નારીને પોતાની પત્ની બનાવવા ચાહતો હતો. એક તો મદિરાનો નશો હતો અને બીજું કામદેવે બેઉને આંધળા બનાવી દીધા હતા. તેઓ હિત-અહિતને ભૂલી ગયા. સુન્દે કોધપૂર્વક ઉપસુન્દને કહ્યું કે આ મારી

સ્ત્રી છે. તારે માટે એ માતા સમાન છે, માટે તેણીનો હાથ છોડી દે. ઉપસુન્દે ગર્જના કરી કહ્યું કે આ મારી સ્ત્રી છે પણ તારી નથી. તારે માટે તેણી પુત્રવધુ સમાન છે, માટે ઝટપટ તેણીથી દૂર હટીજા.

બેઉ ક્રોધમાં આવી ગયા. કામ મોહિત બની જઈ ભયાનક ગદા ઉઠાવી બન્ને એક બીજા પર પ્રહાર કરવા લાગ્યા. બેઉના શરીરોમાં ભારે જખમો પડ્યા, લોહીની ધારાઓ ચાલવા લાગી. આખરે બેઉ ભાઈઓ નિર્જીવ બની જમીન ઢળી પડ્યા.

તિલોત્તમાનું કાર્ય પૂર્ણ થઈ ગયું. તેણી સ્વર્ગની શ્રેષ્ઠ અપ્સરા બની ગઈ. ઈંદ્રે દેવતાઓની સાથે ફરીથી સ્વર્ગમાં અધિકાર જમાવ્યો.

એટલા માટે કહ્યું છે કે :-

છપ્પા

પર સ્ત્રી જોઈ લોભાય, તે નર ઘર, જર ખુએ;
આબરૂ ઈજજત જાય, પોતે ને વંશજ રૂએ.
જાન માનને શરીર, લાખ દુઃખોમાં રૂબે;
બાને દાસાનો દાસ, પ્રપંચે કૂટાય કુબે.
સો દરમાં હાથ ઘાલતાં, (એક દરમાં) સર્પ ડંશ જેમ થાય છે;
તેમ જર, જીવતી કામીનાં, છડે ચોક લુટાય છે. ૧
કામીને નહિ આંખ, સુખ દુઃખ જીએ શાને ?
પડ્યા પાપના ડાઘ, પછી તે ધૂએ શાને ?
સ્વપાપ કેરી છાપ, નાના બાળક પર બેસે;
બેન બેટી થયે પુખ્ત, જરૂર કુમાર્ગે પેંસે.
જગતને લૂંટનાર તે, પોતે લુટાઈ જાય છે;
મા, બેન, બેટી, બાયડી, તેનાજ વેશ્યા થાય છે. ૨
કામી રાવણ રાય, રામની લાવ્યો સીતા;
કૃત્યના બદલા કાજ, ચઢ્યા યુદ્ધે જગપિતા.
રોળ્યો રણની માંદા, રાજધાની લઈ લીધી;
લાવી એની નાર, વિભિષણને દઈ દીધી.

પરનારીનો ત્યાગ કરી, ચહી પોતાની કામની;
એક પત્નીવ્રત ધર્મ, આચરો રીતિ રામની. ૩
 (“વલ્લભ નીતિવિજ્ઞાન” માંથી)

મનુષ્યના છ આંતરશત્રુઓમાં પ્રથમ કામ છે. જે મનુષ્ય કામનાનો ત્યાગ કરતો નથી, તે મનુષ્ય કદી પણ રિદ્ધિસિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી. બહારના શત્રુઓને જીતવાની કશી જરૂર નથી પણ મનુષ્યના આંતરિક કટ્ટા શત્રુઓને (કામ, ક્રોધ, મોહ, લોભ, મદ અને મત્સર) જે મનુષ્ય જીતે તે જ વિવેકી અને બુદ્ધિશાળી ગણાય છે. જે મનુષ્ય કામનાઓના પાશથી મુક્ત થયો હોય તેજ મોક્ષમાર્ગ અને યોગમાર્ગ ભણી જઈ શકે છે.

કામને નિર્બળ કરવો હોય તો સાત્ત્વિક આહાર કરવો, ધીના ચીકણા પદાર્થો ખાવા નહિ, ઉપવાસ કરવા, દરેક સ્ત્રીને પોતાની માતા, બેન, પુત્રી સમાન જોવી, મનમાં માયિક વૃત્તિઓની લહેરીઓ જેવી ઉત્પન્ન થાય કે તરતજ રોકવી અને મનની સર્વ વૃત્તિઓને પ્રભુ-સદ્ગુરુશ્રીના ચરણારવિંદમાં જોડવી, મનમાં ધર્મવિરૂદ્ધ જે વિચાર યા ભાવના ઉત્પન્ન થાય તેને તરત જ દબાવી દેવા, મનની ઈચ્છા કદીપણ પૂર્ણ ન કરવી, તેમજ દષ્ટિ અને દર્શનને ધર્મ પરાયણ કરવા. આવી રીતે રહેવાથી અને મનના ઈચ્છિત પદાર્થોનો ત્યાગ કરવાથી કામ વશ થાય છે.

ક્રોધ :- ક્રોધની ઉત્પત્તિ રજોગુણમાંથી થાય છે. રજોગુણનો સ્વભાવ ચંચલતા છે. જ્યાં સુધી અંતઃકરણમાં ચંચલતા છે ત્યાં સુધી મનુષ્યને આત્મ દર્શન થતું નથી. જેવી રીતે જળ કે દર્પણ હાલતું હોય તો તેમાં સૂર્યનું પ્રતિબિંબ ચોખ્ખી રીતે પડતું નથી, તેવી રીતે જે અંતઃકરણ ક્રોધવિકારવાળું યા ચંચલતાવાળું હોય છે તેમાં આત્માનું પ્રતિબિંબ પડતું જ નથી. એટલા કારણે ક્રોધને જીતવાની અવશ્ય જરૂર જણાય છે. કામ ક્રોધાદિ વિકારોને જીતવાથી યા વિવેક વડે સમતોલપણામાં લાવવાથી અંતઃકરણમાં સ્થિરતા આવે છે અને આવા અંતઃકરણમાં અવશ્ય આત્મદર્શન થઈ શકે છે તેથી કરીને ભગવદ્ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણપ્રભુએ “ક્રોધનો પિતા કામ છે યા કામથી ક્રોધ ઉપજે છે,” એમ કહ્યું છે.

(વધુ આવતાં અંકે)

બુદ્ધિ તત્સ્થ ચિદાભાસાવુભૌ વ્યામુવતો ઘટમ્ ।
તત્રાજ્ઞાનં પચિ । નશ્યેત ચ તન્યેત ઘટઃ સ્ફરેત ॥

બુદ્ધિ અને બુદ્ધિમાં રહેલો ચિદાભાસ એ બન્ને એક સાથે ઘટરૂપ પદાર્થ ઉપર વ્યાપ્ત છે તેમા બુદ્ધિના યોગથી ઘટવિષયક અજ્ઞાનનો નાશ થાય છે અને ચિદાભાસના યોગથી ઘટવિષયક જ્ઞાનનું સ્ફુરણ થાય છે.

પરંતુ આત્મનું જ જ્ઞાન કરવાનું હોય છે. ત્યારે બુદ્ધિને કોઈ પણ સહાયક પદાર્થની આવશ્યકતા રહેતી નથી, કેમ કે આત્મા સ્વતઃ પ્રકાશ સ્વરૂપ છે અને જ્યારે આનંદસ્વરૂપ આત્મા આત્મજ્યોતિ વડે પ્રકાશવાન થાય છે ત્યારે જળના મેલનો નાશ કરનારી નિર્મળીની પેઠે બુદ્ધિ પણ સ્વતઃ નષ્ટ થઈ જાય છે અને શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ ભાસિત થાય છે. આ પ્રમાણે બુદ્ધિ બન્ને રૂપાંતરમાં પલટાય છે અને ત્રિગુણાત્મક સંસ્કારોનું ઉલ્લંઘન કરી જતી હોવા છતાં પણ ત્રિગુણોત્મક મનની અંદર તે સૂક્ષ્મ સ્વરૂપે રહેલી હોય છે, જેથી પુનઃ અભ્યુત્થાનના સમયે (સમાધિમાંથી વ્યુત્થાન પામ્યા પછી) દૈહિક ભાન પ્રવર્તતા રજોગુણની પ્રવૃત્તિ જોવામાં આવે છે અને તે રજોગુણવાન પાછો બુદ્ધિભાવને અનુસરે છે, જેથી ફરી પાછી બુદ્ધિ સર્વે ઈન્દ્રિયોને પ્રવર્તાવે છે અને તે સમયે સત્વ અને તામસ ગુણ પણ રાગદ્રેષાદિ ગુણોનો આશ્રય કરીને પોતાની પ્રવૃત્તિ ચાલુ કરે છે. પ્રસન્નતા એ સત્વગુણનું, શોક એ રજોગુણનું અને મોહ એ તમોગુણનું સ્વરૂપ છે. આ જગતમાં જે જે શમદમાદિક ભાવો જોવામાં આવે તે સર્વનો આ ત્રણ ગુણમાં સમાવેશ થાય છે.

છુટક નકલ રૂ. ૬-૦૦
વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૭૦-૦૦

Chetavni (GUJ) RNI No. GUJ GUJ / 2005 / 16095
Postal Regd. No. GAMC-1507/2015-2017 Valid up 31-Dec-2017
Posted at Ah'd PSO On 27th of Every Month
Licence to post without Prepayment No.
CPMG/GJ/129/2015-17 Valid upto 31-12-2017



દાનભોગ વિનાશાશ્ચ રાયઃ સ્યુર્ગતયાસ્ત્રિધા ।
યો દદતિ મનો ભુક્ટતે તદ્ધં નાશકારણમ્ ॥
તરવઃ કિં ન જીવન્તિ તેડપિ લોકે પરાર્થકાઃ ।
યત્ર મુલફલૈર્વૃશ્રાઃ પરકાર્ય પ્રકુર્વતે ॥
મનુષ્યાં યદિ વિસૃજ્ય ન પરાર્થાસ્તિદા મૃતા ।
(નારદપુરાણ, પુર્વ. ૧૨/૨૪-૨૬)

ધનની ત્રણ ગતિ છે - દાન, ભોગ અને નાશ, ધનનું દાન કરતો નથી, ધનનો ઉપભોગ કરતો નથી તેના ધનનો નાશ થાય છે. શું વૃક્ષો જીવન ધારણ કરતાં નથી ? તેઓ પણ આ જગતમાં બીજાના હિત માટે જ જીવે છે. જ્યાં વૃક્ષ પણ પોતાનાં મૂળ અને ફળો વડે બીજાના હિતનું કાર્ય કરે છે, ત્યાં જો મનુષ્યો પરોપકારી ન હોય તો તેઓ જીવતા હોવા છતાં મરેલા જ છે.

વર્ષ-૧૩, અંક-૨, સંવત ૨૦૭૩ ફાગણ સુદ-૧, સોમવાર ૨૭-૦૨-૨૦૧૭

માલિક, મુદ્રક/પ્રકાશક અને તંત્રી : જયવર્ધન રમુજીલાલ વ્યાસ
વલ્લભવાડી રામભાગ, મણીનગર, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૮.
દ્વારા તા. ૨૭-૦૨-૨૦૧૭ના રોજ પ્રસિધ્ધ કર્યું.
ચેતવણી કાર્યાલય : વલ્લભવાડી, રામભાગ, મણીનગર, અમદાવાદ-૩૮૦૦૦૮.
મુદ્રણ સ્થળ : ભવાની ઓફિસેટ, ૩/૨૦, કેલાસ એસ્ટેટ, ઓઢવ, અમદાવાદ-૩૮૨૪૧૫.